

УКРАЇНА – АЗЕРБАЙДЖАН: ЧЕРЕЗ ДОВІРУ ДО ПАРТНЕРСТВА

Аналізуються механізми співробітництва між Україною та Азербайджаном, шляхи реформування політичної системи.

Ключові слова: співробітництво, довіра, партнерство, соціальний діалог, політична система.

Визначальними тенденціями сучасного політичного та світогосподарського розвитку є, з одного боку, економічна глобалізація, яка втілюється у посиленні транснаціоналізації національних економік різних країн та їх взаємозалежності, а з другого – формування регіональних і субрегіональних інтеграційних угруповань країн з метою "пом'якшення" негативних наслідків глобальних викликів через об'єднання спільних зусиль у політичній, науковій, виробничій, технологічній та гуманітарній сферах.

Глобальні трансформації обумовлюють нову диспозицію країн на економічній карті світу, вимагають від них ефективно адаптації власних народногосподарських комплексів до критеріїв, що діють на регіональному та загальносвітовому рівнях, пошуку власних ніш на міжнародних ринках. Це стосується і таких потужних за своїми науково-технологічним, економічним та ресурсним потенціалами країн, як Україна та Азербайджан, які проводять самостійну, незалежну та позаблокову політику на світовій арені, прагнуть на паритетних, недискримінаційних умовах імпантуватися у нову модель міжнародного поділу праці і посісти в ній гідне місце завдяки максимальній реалізації своїх національних інтересів, як у двосторонніх відносинах, так і в системі міжнародних економічних відносин в цілому.

Україна та Азербайджанська Республіка – нові незалежні держави, які виникли внаслідок вікових національно-визвольних змагань українського та азербайджанського народів, краху тоталітаризму на зламі 80–90-х років ХХ століття, кардинальної зміни міжнародних відносин і припинення двополюсного протистояння в Європі і світі. Принципово схожим є становлення суверенної державності України та Азербайджанської Республіки. Вони обидві отримали суверенітет мирним шляхом в процесі розпаду колишньої радянської федерації. Обидві країни переживали злети і падіння, але вистояли у боротьбі за незалежність. Українському та азербайджанському народу довелося пройти тяжкий шлях випробувань, перш ніж знову відродилась їх державність. Впродовж 1991–2011 рр. в основному співпали головні українські та азербайджанські завдання національно-державного будівництва, боротьби за міжнародне визнання обох країн та реалізації політики безпеки і співробітництва. Між Україною та Азербайджанською Республікою з самого початку не існувало принципових розбіжностей або спірних питань, які не можна було б вирішити шляхом переговорів, компромісу і зміцнення відносин. Все це сформувало міцну основу динамічного розвитку українсько-азербайджанського міждержавного співробітництва 90-х років ХХ ст. на початку ХХІ ст. [1, с. 33].

Проблема становлення та розвитку українсько-азербайджанських відносин проаналізована в монографії, в якій порушуються важливі питання історичних, культурних, політичних та економічних взаємовідносин між двома дружніми народами, подальшого об'єктивного вивчення їхньої історії, розширення співробітництва в усіх галузях життєдіяльності держав – стратегічних партнерів на сучасному етапі. У монографії на основі широкого кола джерел відтворена двадцятилітня істо-

рія становлення і розвитку відносин між Україною та Азербайджанською Республікою на рівні двосторонніх відносин та в рамках міжнародного співробітництва, а також у низці регіональних інтеграційних структур. Зроблено важливий внесок у справу подальшого розвитку політичних, економічних, гуманітарних, наукових, історико-культурних зв'язків, які формують контури нашого загального майбутнього [2, с. 48].

Науковий інтерес, зокрема, становить дослідження порівняльного аналізу азербайджанського та українського досвіду становлення правової держави та створення функціональних механізмів соціальної ринкової економіки, демократичної трансформації.

Аспекти двостороннього економічного співробітництва України та Азербайджану розглянуті й у наукових статтях М. І. Науменко [3, с. 119]. Авторка досліджує ступінь наукової розробленості проблеми М. І. Науменко аналізує відносини між країнами в галузі культури, науки, освіти, літератури [4, с. 299; 5, с. 102].

Україна і Азербайджан мають багаторічну історію партнерських взаємин у багатьох сферах – економічній, культурній, політичній. Країни мають спільні інтереси у різноманітних галузях. Основні напрями нинішнього співробітництва закріплені в Плані всебічного співробітництва між Україною та Азербайджаном на 2011–2015 роки. Активно й ефективно розвивається стратегічне партнерство двох країн в енергетичній сфері. Динаміка відносин України та Азербайджану в енергетиці дає передумови з оптимізмом дивитися в майбутнє. В стадії реалізації знаходиться низка спільних проектів, успішне втілення яких буде сприяти розвитку енергетичної галузі України та Азербайджану.

В активній фазі перебуває проект будівництва терміналу зрідженого газу на березі Чорного моря поблизу Одеси. Вже після завершення першої черги – до кінця 2014 року – України зможе отримувати зріджений газ з Азербайджану в обсягах до 2 млрд. кубометрів на рік з поетапним збільшенням цих обсягів ще через рік – до 5 млрд. кубометрів, а через три роки – до 10 млрд.

Україна є одним з основних торговельних партнерів Азербайджанської Республіки. За січень-вересень 2011 року зовнішньоторговельний обіг товарів та послуг з Україною склав 1,148 мільярдів доларів США. Хоча, в 2001-му товарообіг становив лише 59 мільйонів доларів. При цьому загальний експорт товарів та послуг за січень-вересень 2011 року склав 626,76 млн. доларів США, а загальний імпорт товарів та послуг склав 521,65 млн. доларів США. Торговельний обіг між Азербайджаном та Україною за 2011 рік склав приблизно 1,5 мільярдів доларів США.

Азербайджан в основному експортує до України продукцію паливно-енергетичного комплексу, поліетилен, коньячний спирт та вина, овочі та соки. Україна постачає до Азербайджану продукцію металургійної промисловості, агропромислового комплексу, машинобудування.

Рівень співпраці України та Азербайджану в нафтогазовій галузі характеризується значною інтенсивністю. Це обумовлено особливостями нафтогазових комплексів двох країн. Азербайджан володіє значною сировин-

ною базою – запасами нафти та газу, Україна має розвинути інфраструктуру для транспортування енергоносіїв та вигідне географічне положення [5, с. 12].

Співпраця України та Азербайджану у нафтогазовій галузі здійснюється за декількома основними напрямками. Наприклад, співробітництво з розвитку проекту Євро-Азіатського нафтотранспортного коридору. Проект Євро-Азіатського нафтотранспортного коридору (ЄАНТК) передбачає створення нового маршруту транспортування нафти з Каспійського регіону в Україну та на ринки ЄС в обхід перевантажених турецьких проток. Перевагою даного проекту, у порівнянні з іншими альтернативними проектами, є те, що значна частина нафтотранспортної інфраструктури вже збудована (нафтопровід "Одеса-Броди", Морський нафтовий термінал "Південний", південна гілка нафтопроводу "Дружба" тощо) і функціонує для транспортування каспійської нафти, що дозволяє у найкоротші терміни розпочати його реалізацію.

Робота з розвитку проекту здійснюється в рамках Міжнародного трубопровідного підприємства "Сарматія", сформованого за участі Державної нафтової компанії Азербайджанської Республіки, Грузинської газової та нафтової корпорації, литовської компанії "Клайпедос нафта", нафтотранспортних компаній ПЕРН "Пшиязнь" (Польща) та ПАТ "Укртранснафта".

Основні зусилля МТП "Сарматія" в рамках реалізації проекту ЄАНТК спрямовані на отримання фінансування з фондів операційної програми ЄС "Інфраструктура та навколишнє середовище" з метою реалізації проекту будівництва нафтопроводу, який з'єднає польську та українську нафтотранспортні системи (Броди-Плоцьк).

Одним із нагальних завдань, які потребують вирішення з метою створення передумов для подальшої успішної реалізації проекту, є підготовка п'ятисторонньої міжурядової угоди щодо підтримки проекту ЄАНТК. Здійснюється співробітництво з питань постачання азербайджанської нафти на НПЗ України та її транзиту до третіх країн з використанням нафтотранспортної системи України.

В ході зустрічі Президента України В. Януковича та Президента Азербайджанської Республіки І. Алієва 28.01.2011 в рамках Всесвітнього економічного форуму у м. Давосі (Швейцарська Конфедерація) було підписано Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Азербайджанської Республіки про заходи щодо розвитку співробітництва у сфері транспортування нафти територією України.

Реалізація положень угоди дозволить підвищити рівень завантаження нафтотранспортної системи України, зокрема нафтопроводу "Одеса-Броди", сприятиме посиленню енергетичної безпеки України та країн регіону у цілому, а також утвердженню України як надійної країни-транзитера в Євро-Азіатському енергетичному просторі.

На виконання Плану заходів з реалізації проекту ЄАНТК, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27.12.2008 №1616-р, а також Програми диверсифікації джерел постачання нафти в Україну на період до 2015 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 08.11.2006 №1572, ПАТ "Укртранс-

нафта" з жовтня 2009 року надаються послуги з транспортування азербайджанської нафти трубопровідним транспортом з порту Одеса на Кременчуцький НПЗ.

За 2011 рік даним маршрутом протранспортовано 636,1 тис. тонн нафти (з жовтня 2009 року – 3,0 млн. тонн нафти). Організація таких постачань дозволить створити умови для стабільної роботи Кременчуцького НПЗ, а також забезпечити диверсифікацію трубопровідних постачань імпоротної сировини на НПЗ України.

3 травня 2011 року ПАТ "Укртранснафта" розпочато транспортування легкої азербайджанської нафти нафтопроводом "Одеса-Броди" та однією із двох ліній нафтопроводу "Дружба" в напрямку НПЗ Західної України.

Здійснюється активна робота, яка спрямована на максимальне використання потенціалу нафтопроводу "Одеса-Броди" для транспортування легкої азербайджанської нафти до країн Європи. У цьому контексті, до завершення будівництва нафтопроводу "Броди-Плоцьк" технічно можливим є використання існуючої інфраструктури, зокрема – української, білоруської і польської нафтотранспортних систем, для транспортування нафти за маршрутом "МНТ "Південний"-Броди-Мозир-Адамово" в напрямку польських НПЗ.

Між Національною акціонерною компанією "Нафтогаз України" та дочірньою компанією Державної нафтової компанії Азербайджанської Республіки (ДНКАР) – компанією SOCAR Trading S. A., визначеною азербайджанською стороною (ДНКАР) у якості постачальника нафти сорту "Азері Лайт", були проведені переговори щодо можливості укладення договору на закупівлю нафти та отримано проект контракту за стандартною формою договору купівлі-продажу нафти, яка застосовується на практиці при продажу нафти партнерам-нерезидентам. Контракт враховує норми багаторічної міжнародної торгівельної практики та механізму ціноутворення на основі біржових котирувань і публікацій агентства Platt's.

Таким чином, здійснюється активна робота з реалізації положень міжурядової угоди між Україною та Азербайджаном щодо розвитку співробітництва у сфері транспортування нафти територією України. Розвивається співробітництво в рамках реалізації проекту Євро-Азіатського нафтотранспортного коридору. Обговорюються можливості організації поставок азербайджанської нафти на українські НПЗ, з подальшою її переробкою, а також низка інших спільних ініціатив.

Список використаних джерел

1. Ахундова Э. Президентский марафон: год тревог и надежд // "Эхо планеты". – №46, декабрь 2009 г. – с. 8–14.
2. Ткач О. І., Крапівін О. А., Гадмалієв С. Б. Україна – Азербайджан: через довіру до партнерства: монографія. – К.: Харків "Перша експериментальна друкарня", 2012. – 245 с.
3. Науменко М. І. Українсько-азербайджанське економічне співробітництво у період незалежності // Гілея: Збірник наукових праць. – Київ, 2010. – Випуск 42 (№12). – с. 119–128.
4. Науменко М. І. Українсько-азербайджанське співробітництво у період незалежності (ступінь наукової розробленості проблеми) // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Вип. 22. – Рівне: РДГУ, 2011. – с. 298–301.
5. Сузов Ю. Азербайджан. Между Западом и Востоком (записки российского журналиста). – Х.: Форт, 2010. – 288 с.

Надійшла до редколегії 06.09.13

О. И. Ткач

УКРАИНА – АЗЕРБАЙДЖАН: ЧЕРЕЗ ДОВЕРИЕ К ПАРТНЕРСТВУ

Анализируются механизмы сотрудничества между Азербайджаном и Украиной, пути реформирования политической системы.

Ключевые слова: сотрудничество, доверие, партнерские отношения, социальный диалог, политическая система

O. I. Tkach

CO-OPERATION OF THE UKRAINE – AZERBAIDGAN TO PARTNERSHIP

The article is about following aspects: cooperation of the Ukraine-Azerbaijan to partnership.

Keywords: policy, economic and social partnership, democratic political regime, social democracy.